

Leiden, d.d. 30 augustus 2021

1

Stageopdracht: Hoe sliepen we vroeger?

Opdrachtgever: Stichting Leidse Deken

Periode: in overleg

Vergoeding: geen

Faculteit: Sociaal-economische geschiedenis of kunstgeschiedenis

Begeleiding: standplaats Leiden door Nicole Spaans, Sylvia van Schaik en/of Mienke Simon Thomas

Centrale onderzoeksvraag: de geschiedenis van slapen door de eeuwen heen. Plaats: Leiden, periode ca. 1300 – ca. 1800

Nu slapen we onder dekbedden, die zijn gevuld met wol of dons. Deze toedekking bij het slapen is in onze contreien in de jaren 70 in de plaats gekomen van katoenen lakens en wollen dekens. Hoe zit dat in de middeleeuwen? Waaronder slaapt men dan? Wanneer gaat men dekens gebruiken? Wat voor soort dekens zijn dat dan? Of worden er dan ook al of juist donzen dekbedden gebruikt? Zijn er verschillen tussen de klassen?

Sub onderzoeksvragen: *Waar ligt het startpunt van de dekennijverheid in Leiden? Eind 16^e eeuw, als deze vanuit de Zuidelijke Nederlanden naar Leiden komt? Of gaat het dan om een impuls en ligt het begin van deze nijverheid al veel eerder, in de middeleeuwen?*

Werkzaamheden:

- Archief-, literatuur- en bronnenonderzoek: Hoe wordt beddengoed op schilderijen, prenten en tekeningen afgebeeld door de jaren heen? Wat vertelt dat ons? Bronnen: afbeeldingen en archiefstukken. Denk aan inventarissen (Rapenburginventarissen – prof. Willemijn Fock), huishoudboekjes, verordeningen)
- Verzamelen documentatie
- Trefwoorden: duffel, deken, baai
- Cursus paleografie aan te bevelen/noodzakelijk

Resultaat:

- Een artikel op de website Leidsedeken.nl en/of in een nader te bepalen tijdschrift.
- Tentoonstellingsconcept over het onderwerp met voorwerpen en schilderijen en bijbehorende tentoonstellingsteksten voor een virtuele tentoonstelling op website van de Stichting Leidse deken
- Lezing

Interesse? Neem dan contact op met Nicole Spaans, ncspaans@ziggo.nl en/of Sylvia van Schaik, sylvia.van.schaik@ziggo.nl, van de Stichting Leidse Deken, zie www.leidsedeken.nl. Eigen ideeën zijn natuurlijk ook altijd welkom.

Context: De Leidse textielindustrie wortelt in een ver verleden. De productie van wollen stoffen in Leiden gaat terug tot ver in de middeleeuwen. Specifiek over de productie van dekens is helaas weinig bekend uit deze vroege periode. Dit in tegenstelling tot de verwante en succesvolle lakennijverheid, die in de Gouden Eeuw in Leiden uitgroeit tot grootste in Europa. Hoewel het moeilijk is voor te stellen dat de dekenfabricage pas in 1578 in textielstad Leiden opkomt, als deze vanuit Duffel in Vlaanderen naar Leiden wordt overgebracht, wordt 1578 in een boek over de wollendekfabriek Zaalberg als start van de dekennijverheid genoemd. Maar is dit werkelijk zo?

Na het Leids Ontzet (1574) breekt er een periode van vernieuwing en bloei aan. Er komen veel vluchtelingen naar de stad uit Vlaanderen en het huidige Noord-Frankrijk. Leidse achternamen van nu verwijzen naar de immigranten van toen: Devilee, Siera(t), De la Rie, Eradus of Erades, Chaudron, Brussee, Segaar, etc. Hun kennis en ervaring is welkom en al snel van invloed op de handel, de fabricage en het uiterlijk van de Leidse producten. Ze dragen ook bij aan de baainijverheid, waar de dekenproductie onder valt. Leiden wordt in de Gouden Eeuw de grootste textielproducent van Europa, het belangrijkste centrum van nijverheid in Nederland, waar het merendeel van de bijna 45.000 inwoners in de textiel werkt. Na een neergang in de 18e eeuw, volgt in de 19e eeuw opnieuw een bloeiperiode. Ook dan is textiel voor de stad van economisch belang en loopt de dekenindustrie voorop bij de invoering van stoomkracht.

2

Stageopdracht: Onderzoek naar dekendessins van Leidse dekens tussen 1870 en 1970, tevens registratieproject

Opdrachtgever: Stichting Leidse Deken

Periode: in overleg

Vergoeding: geen

Faculteit: Kunstgeschiedenis Universiteit Leiden

Begeleiding: standplaats Leiden door Nicole Spaans, Sylvia van Schaik en/of Mienke Simon Thomas

Onderzoeksvraag: breng het ontwerpproces van een aantal verschillende Leidse dekenfabrikanten in kaart, zoals Zaalberg, Van Wijk, Zuurdeeg en Scheltema. Waar kwamen de ontwerpen voor de patronen vandaan? Kunnen de dekens aan de hand van het dessin worden gedateerd? Zijn er parallellen te trekken met de dessins van andere textielproducten of met stromingen in de kunst? Daarnaast: hoe kunnen de dekens in de *Collectie Helga van Manen* het beste worden geregistreerd, geconserveerd en bewaard? En hoe waarderen we de dekens uit deze collectie? Dit laatste ter voorbereiding van een traject Selectie & Waardering.

Werkzaamheden:

- Literatuur- en bronnenonderzoek
- Verzamelen documentatie
- Advies voor het conserveren en bewaren van ca. 50 dekens en tevens dekens fotograferen, nummeren, registreren en beschrijven in Adlib Light
- Waarderen van de dekens volgens de methodiek Op de Museale Weegschaal

Resultaat:

- Collectieplan en registratie in Adlib Light
- Een artikel op de website Leidsedeken.nl en/of in een nader te bepalen tijdschrift
- Lezing

Eventueel:

- Kleine expositie of presentatie over het onderwerp met de dekens uit de *Collectie Helga van Manen* en bijbehorende tentoonstellingsteksten. De Stichting zal zich samen met de stagiaire hard maken om de expositie daadwerkelijk te realiseren (via bijvoorbeeld Fondsenwerving). Dat kan in de vorm van een presentatie op het Textielfestival 2022 of op een nader te bepalen locatie.
- Virtuele tentoonstelling op website van de Stichting Leidse deken

Interesse? Neem dan contact op met Nicole Spaans, ncspaans@ziggo.nl en/of Sylvia van Schaik, sylvia.van.schaik@ziggo.nl, van de Stichting Leidse Deken, zie www.leidsedeken.nl